

X. LEVÉL.

*Költ Komáromban, Böjt Elő Havának
3. Napján.*

A' Galamboknak folytatások.

A⁹ kik olvasták Tafsónak azon vitézi költeményét, mellynek tizmje ez: *Megszabadított Jérusálem*; tudják, hogy az a' galamb, mellyet Soliman Sultán küldött egy levéllel Aladinhoz Jérusálembe, egy sólyom madártól üzettetvén, a' Keresztyéneknek táborjok felett, a' Fő-Vezérnek Godfridnek kebelében kerefett magának menedék helyet, és ez által az ellenségnek szándéka ki-nyilatkoztatott 's meg-előzte-tett. Igaz az, hogy a' Poëta ezt a' történetet a' képzelődésnek szép virágjával hintette-meg: de mindnyájan bizonyítják az abban az időben élt Histórikusok, hogy ebben a' Keresztes hadakozásban gyakorta éltek ilyen levél-hordókkal. Ekképpen azok a' két Követek, a' kiket Printz Hasárt küldött vólt Godfridhez Békefséget kötni, mihelyt a' Békefség meg-lett, mindjárt két ilyen szárnyas kurírokat küldöttek-el előre a' Fejedelemhez, hogy néki a' Békefségről

M. Gyűj. III. N.

K

hírt

hírt vigyenek. A' régi Rómaiakrol is olvassuk, hogy azok is a' hadakozásnak idejében galambok által küldöztek leveleket. Így p. o. mikor Modéna városa ostromoltatott, Hirtius és Decius Brutus mindenkor galambok által tudósították egymást következendő dolgaik felől. — Alig van két száz esztendeje; hogy a' Hollandusok is a' Spanyolokkal folytatott hadakozásokban éltek ilyen galamb-póstákkal fok főben járó dolgokban. Nevezetesen mikor Harlem és Leyda városa másodszor ostromoltatott, az Órániai Hertzeg Guilielm, nagy haszonnal élt ezekkel a' levél hordókkal, míg végre egy szerentsetlen történet által egy ilyen levél-vívő galamb a' Spanyolok' kezekbe nem esett. Ezek megtalálván a' levelet szárnya alatt; parantsolatot adtak-ki, hogy valamennyi galamb a' tábor felett elrepül, mind azt agyon lövöldözzék. Még némelly Kis Afiszonyoknak e' Gyűjteménynek szorgalmatos olvasóinak kedvéért ilendő lészzen említenünk azt is, hogy hajdan a' szeretők is éltek a' galamb póstákkal. Erre tzeleznak Theocritusnak víg képzelődései. —

Kedves galamb! hova sietsz

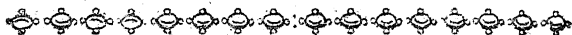
Rólad jó melly drága illat!

Szerelem — Levelet vihetsz

Bal'samozott szárnyad alatt 's a' t.

Bél-

Bél-poklofság.

A' bél-poklofság közönséges nyavalya a' Nap-keleti Országokban, 's leg-inkább pedig Égyiptom annak fészke vagy eredete. Némelly bölt. Orvosoknak értelmek szerent származik ez a' gonosz nyavalya a' tiszta és egészséges víznek nem létéből, a' bűdös tavakból fogattatott és főtalan halakkal való élésből, az igen meg-értt 's félig meg-rothadt fajtoknak ételekből, mellyekkel táplálja magát leg-inkább a' szegénység Égviptomban. Ez a' nyavalya nem egyéb, hanem igen nagy grádusa a' *Scorbútnak*, vagy az ínnyeket rothasztó fülynek, és az egészséget rút fekélyekkel szokta bé-borítani. Azok a' Keresztes Vitézek, a' kik a' Sz. földnek meg-hódolá'ára mentek vólt; Európába is bé-hozták ezt a' rút nyavalyát. Lehetetlen vólt azon az idegen földön olly fok ezer Keresztyéneknek jó eleféget szerezni, 's az öltözetben való tsínofságot fel-tartani. A' melly fejer ruhákat még azokban a' Századokban viseltek, gyapjúból vóltak szövettetve; mert még a' gyólt is igen drága és ritka vólt. Azt írja egy hiteles Frantzia Író, hogy még akkor Frantzia Országban senkinek sem vólt gyólt fejer ruhája, hanem a' VII. Károly Felefégenek vólt egy pár. A' Keresztes-Vité-

zeknek gyapjúból főtt ingeik tehát igen hamar el-kapták ezt a' ragadó-nyavalyát, 's testeiket dörgölvén, mind inkább inkább nevelték a' melegféget, 's öregbítették ezt a' gonofzt. Ide tartozik az is, hogy a' mikor mind a' roszfz elefég, mind az öltözetnek módja és tsíntalanfága így el-hatalmaztatta közöttök a' bél-poklofságot, nem tudtak semmi orvofságot találni; mellyel azt gyógyíthatták volna. Azt írja Joinville, hogy a' kik jó tanátsokat akartak adni, azt javasolták a' bél-poklofsoknak, hogy szalonnát egyenek, 's bort igyanak reá. Ugyan ő elő-bezféli azt is, melly fok nyughatatlanfágokat 's bajokat szenvedett légyen IX-dik Lajos ez időben, míg a' Szent névre magát érdemlése tehetette. — Ezek a' Keresztes Vitézek vizfza-jövéen a' Szent-földről, ezt a' drága portékát is el-hozták magokkal, 's olly közönségessé tették a' bél-poklofságot Európában, hogy két száz éfztendők alatt is alig lehetett ki-írtani. Némelley Orvos Doktorok azt mondják ugyan, hogy már a' Keresztes hadakozások, vagy a' mint a' Magyarok nevezik, a' Kurutzok előtt (a cruce) is tapasztaltatott Európában a' bél-poklofság; de tsak ugyan igaz az, hogy ezután terjedett-el, és közönségessé lett majd minden Országokban, valamint a' himlő is, melly Abyfsiniában vette eredetét, fokkal

na-

nagyobban kezdett dühösködni Európában a' Keresztes-vitézeknek visszajövetelek után. — Nem találván semmi Orvosságot ellene; azt tselekedték, a' mit Mófes is javasol, hogy t. i. a' bél-poklosok külön záratassanak. Építették azért minden Országokban sok Lazarétumok vagy Ispotályok, a' mellyekben a' bélpoklosok tápláltattak. *Mathias Paris* híres Histórikus azt írja, hogy VIII-dik Lajos Frantziai Király alatt, többek voltak Európában tizen-kilentz ezer Ispotályoknál, mellyek a' bél-poklosok' számkra építették; és 1225-dik esztendőben magában Frantzia Országban találtattak két ezer ilyen Ispotályok. — Német Országban ez a' bél-pokloság adott alkalmatosságot a' gyakor feredésre, melly annak előtte szokatlan volt. Még a' Fejedelmek 's Pápok is el-kezdették ezt a' gyakori mosódást, hogy e' ragadó nyavalya ellen magokat óltalmazzák. Sokan pénzt testáltak a' végre, hogy a' Klastromokban 's Templomok mellett feredő helyet tsináltassanak, mellyekben a' szegény emberek ingyen feredtek, meg-köppölyöztettek, kenyérral és ferrel meg-elégítették, hogy a' fundáló Személynek lelkéért esedezzenek. — Hogy a' Nemességet is ezen tsínosságra vehessék, a' végeztetett; hogy senkit a' Vitézi-rendbe be nem vesznek, ha tsak nem ferdik, és a' szá-

kállát el nem beretválja. A' ferdésre rá álltak ; de a' szakállokat nem akarták elvetni, minthogy a' Papi-rend a' magáét meghagyta, és azt ékefének tartotta. — Tsak hamar úgy lábra kapott ez a' ferdés, hogy Lakodalmakban is, nem tsak a' Vő-legény és menny-afzfzony, hanem a' Vendégek is meg-feredtek a' Vő-legény költfégére. A' Mester legények is nem tsak azt kívánták Gazdaiktól, hogy nékik a' ferdésre is minden héten pénzt adjanak, hanem azt is, hogy Szombaton dél után elébb el-hagyhafák a' munkát, mint egyéb napokon. Ekkor vette eredetét az a' szokás, melly még ma is meg-van, (noha már a' Királyi-parantsolat által nagyon tiltatik) hogy a' Kőművesek, Átsok, 's egyéb Mester-emberek Szombaton két órával kevesebbet dolgoznak, még is az egész nap-számot megkívánják. — Sok helyen a' Papok 's Püspökök ez új szokásból hasznót tsináltak magoknak. Augsburg Városának régi Történetében olvassuk, hogy valamikor a' Püspök ferdett ; a' Városnak egy inget és egy törölköző kendőt kellett néki ajándékozni, a' Káplánjának pedig negyven pénzt. — A' következő időkben fokban kezdtek magokat abban mutogatni, hogy nékik a' ferdéshez szép fejer ruhájok vagyon. Innen lett az a' szokás is, hogy a' lakodalom napja

ja

ja előtt nem tsak a' Vő-legény és meny-
 aszfzony meg-feredtek, hanem a' Meny-asz-
 fzonynak, mind a' Vő-legénynek, mind pe-
 dig annak Szüléinek ingeket kellett a' fer-
 désre ajándékozni. Mivel pedig ez a' kö-
 vetkezendő időkben igen költséges és ter-
 hes szokásá változott; azért is Német Or-
 szágon törvény szerént meg-tiltatott, hogy
 többé a' lakodalom-béli vendégeket ne vi-
 gyék ferdőre, 's meg-határozatott az is,
 mennyit adjon a' Meny-aszfzony ajándékban.
 P. o. 1581-ben a' végeztetett Rostochban,
 hogy a' Meny-aszfzony ne kénteleníttesék
 többet adni a' Vő-legénynek, hanem egy-
 pár fejer ruhát, és háló-füveget a' ferdésre,
 mellynek árra ne legyen több öt forintnál.
 — Mar ma, mivel nem tartattatik olly szük-
 ségesnek a' ferdés, mint akkor a' bél-pok-
 lóság ellen, 's egy más mai nyavalya, melly
 már tsak nem minden Országokban el-hatal-
 mazott, a' meleg ferdőket gyanúfokká tet-
 te; nem fürdik-meg sem a' Vő-legény sem
 a' Meny-aszfzony; de az a' szokás még is
 meg-van, hogy a' Meny-aszfzony fejer ru-
 hával kedveskedik a' Vő-legénynek.

Örömmel jelenthetjük Kedves Olvasó-
 inknak, hogy Hazánk-fijai, mind kitsinyek
 mind Nagyok kezdik lérezni, hogy ditsősé-
 gek-

gekre szolgál az nékik, hogy ők az Attila, Geyza, Sz. István, Hunyadi Mátyás, és Bátoriak' maradéki, és hogy nem szükkfég nékik idegen bőrbe bújni, azért hogy derék emberek legyenek. — Sok T. T. Vármegyéknek már meg-esett Gyűléseikben senki Kaputrokban bé nem botsáttatott; minde nek Magyarúl beszélltek, 's minthogy a' Kegyelmes Felfég mi hozzánk is azon a' nyelven szóllt, (a' mint az illendőség kívánta) azon feleltek viszfsza. Ha némellyek a' Gyűlésben Deák szót elegyítettek szavaik közzé, mindjárt találkozott olly bajúszos Magyar a' ki fel-szóllalt: *Mint tehetnénk azt ki Magyarosan?* 's meg kell vallani, hogy olly izerentsés ki-fejezésekkel éltek, mellyeket senmi más Európai nyelvnek ki-nyomáfai fellyül nem haladnak. — Már most senki sem kételkedik a' felöl, hogy a' Polgári és Törvényes dolgok a' Kegyelmes Felfégnek engedelmeböl Magyarúl ne folytattassanak. Sőt nagy reménység van a' felöl is, hogy mind az apróbb mind a' nagyobb Oskolákban, Magyarúl fognak a' leg-szükkfégebb Tudományok taníttatni. — T. Pest Vármegyéből tudósíttatunk, hogy nem ré giben egy bajúszos Magyar Úr, egy Kalmárhoz bé-menvén, posztókat kért tőle, 's egyéb portékákat. A' Kalmár, a' kinek Pest Vármegyében a' Magyar szó olyan vólt,

vólt, mint ha Chinai nyelven szólítottak volna hozzá, tsúfolódó mosolygással azt mondja. *Reményilem hogy az Úr tud Németül.* — Már arról nints itt kérdés tudok é én Németül vagy nem? hanem posztót akarok venni, 's hát Kend nem tud Magyarúl? Mellyre mikor mondotta hogy *nein*, öszve hordta Apját Anyját — — 's más Bóltba ment, a' hol tudtak vele Magyarúi beszélni. — Valósággal nagy meg-útálása az egész Magyar Nemzetnek, hogy holmi idegenek egy páltzával bé-jönek Hazánkba, itt Kelnerekké, Vendég-fogadófokká, Kalmárokká lesznek, a' szegény Magyar Népnak 'lírjával fel-híznak, meg-gazdagodnak, 's még tsak annyira sem méltóztatják Nemzetünket, hogy nyelvünket meg-tanúlnák, — Sőt mikor a' szegény Magyar fizet nekik, 's őket tartja, még nevetik, ha Németül akadozva beszéll. — — — — —

Hir-adás.

Wéber Simon Péter Úr jelenti, hogy T. Pézeli Jó'sef Úrnak újra két munkáját ki-nyomtatta. Az I-ső *Álzir*, melly a' Szomorú Játékon kívül e' következőket foglalja magában. I-ször az *Incasnak*, vagy az Ámerikában véghez vitetett kegyetlenségnek rövid summáját, 2-ször minden Országának,

főképpen Magyar Ország' Históriájának leg-
szébb darabjait. 3-szor Sz. Istvántól fogva
minden Ország-Gyűléseinek fő végezéseiket,
's Hazánknak Igazgatási Törvényeit. 4-szer
Az 1741-ben 's következőekben folytat-
tatott hadakozást. 5-ször A' hét esztendei
háborúnak a' leg-hitelesebb Írók után való
le-írását. 6-szor Az 1778-ban ki-ütött há-
borúnak Summáját, 's egész Európának ak-
kori állapotját. Mind ezek együtt 30. xron
adattatnak. — A' kik meg-szerezni kíván-
ják, méltóztassanak magokat azon érdemes
Uraknál jelenteni, a' kik a' *Márttyrok' Osz-
lopában* 's a' Piktéiben az Előre-fizetést bé-
szedték. — Ezen érdemes Urak pedig, kik-
nek a' köszöneten fellyül, minden tízre egyy
ajándékoztatik, ne fajnállják Pesti Váfar e-
lőtt két héttel, akár T. Pétzeli Jó'sef Urat,
akár Wéber Urat az Előre-fizetőknek szá-
mokról tudósítani, hogy a' kívánt nyomtat-
ványokat mindeneknek le-vihesse. — A'
pénzt pedig tsak Pestre küldjék bizonyos
embertől, a' ki egyszer'smind a' nyomtatvá-
nyokat is kezéhez vegye. — A' másik mun-
ka *Hervey sírhatmai 's Elmélkedései*, mel-
lyek Angliában egymás után tizen-öttször
nyomtatattak-ki, 's reményljük, hogy ná-
lunk is nagy kedveséget fognak találni.
Minthogy még a' munka egészen el nem ké-
szült, nem lehet az árrát meg-határozni; de

ez

ez is jutalmas áron fog Pesten Wéber Úrnál találatni. — Nem külömben *Merop*, Tánkréd 20. xrért, 's T. Pézeli Jó'sef Úrnak eddig ki-jött egyéb munkáji is. — Wéber Úrnak rend fzerént való szállása vagyon Pesten a' Hatváni kapu mellett, a' Bodnárnak Házában.

A' Találós Mese vólt *Füst*; a' Rejtett Szó *Rdk*, mellyből ki-telik *kár, ár*.

Találós Mese.

Olly valamit kérdek, mellynek munkája te-
mérdek:

Mellyre, ha jó felelő, *Édipus* alljon elő,
Nints neki zörgése; olly tsendes az ő repe-
fése

Nem veszed észre; noha nints pihenése soha,
Ez, ha napot hoz rád, délig testednek e-
rőt ad:

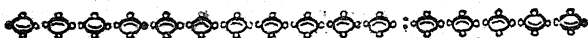
'S a' mit ad' eddig clé, el szedi estve felé,
El-veszi a' szép színt, a' barna tetőre havat
hínt;

A' bört rántzra szedi, fárga homályba fedi.
Igy szökik-el tőlünk; mint álom enyészik
előlünk.

Édipe! szómra fülelj; mit téz ez? erre
felelj.

Martosról, Édes Gergely.

Rej-

Rejtett Szó.

Föld kerekfégenek bírom a' határát,
Négy betűim tézlik Országunk'eggy Várát.

Magyar Országának négy nagyobb Folyó- Vizei.

Minden Országoknak nagy ékekségekre szolgálnak a' tsergedező patakok 's folyóvizek. E' részben sem alább való Magyar Ország semmi egyéb Tartományoknál. Termékennyé 's kielsé tézlik e' földet fok febes folyó-vizek, nevezetesen pedig a' Duna, Tisza, Dráva, és Száva. Annyival illendőbb e' Gyűjteményben ezeket röviden le-írunk, hogy a' régi Magyar Királyoknak Tzímereket ezek ékesítették. —

A' DUNÁRÓL.

Ered ez az Európai folyó-vizeknek Királyok a' Duna Svéviában Dónasinga nevű falu mellett: de hihető hogy az ő ki-apadhatatlan kút-feje, az el-olvadhatatlan havakkal bé-borított Álpeselekben vagyon, Minekutánna egynéhány száz mért-földeket bé-fut, 's többeket hatvan nagy folyó-vizeknél kebelébe vészén, hat ágakon bé-megy a' Fekete tengerbe, 's még ott is majd tíz mért-földig ki-esmerteti habjait, és

meg-

meg-tartja édeségét. Előbb hogy sem ez a hatalmas folyó-víz Hazánk' határra érkezne, meg-jegyzést érdemel ezen a' Regenspurgi kő-híd, melly az emberi elmének egy remek munkája. Lintz alatt Greingburg mellett formál egy nagy örvényt; mellyhez közel találatnak kősziklák is, de a' mellyek már ma nem olly veszedelmefek mint régen vóltak. A' Nagy Károly Tsáfszár a' maga idejében egyefítni akarta a' Dunát a' Rhénussal, a' mellytől Schaffhausnál tsak öt mért-földnyire esik. IV-dik Károly pedig a' Moldau vizével akarta egyefítni. Magyar Országon tekervényesen folyván a' Duna, és ágakra oszolván, sok Szigeteket tsinál. Nevezetes ezek között a' Csalló-köz, melly Pofonnál kezdődik, 's Komáromig tart; hossza tíz, leg-nagyobb szélessége pedig három mért-föld. Neveztetett a' régi időkben Arany-kertnek, mind a' benne termő szép gyümöltsökért, mind pedig talán a' Dunában találató arany fővenyekért. Különösen szerette Mátyás Király ezt a' szigetet, és örömet mulatott benne. Az öreg emberek most is beszélik, melly áldott föld vólt ez tsak ez előtt 60. esztendőkkel is; de a' Dunának tsak nem minden esztendőben való ki-áradásai a' mi időkben ezt a' Szigetet nagyon meg-vesztegették. Azután találatik a'

Szent

Szent András és Szent Margit Szigete, mellyben láttatik még ma is az a' Temp-
lom mellyet IV - dik Béla Magyar Or-
szági Krrály építtetett, 's mellyet bírtak a'
Domonkos Apátzái. — Budán alol esik a'
Rátzkevi Sziget, mellyet VI-dik Károly
Tsászar Eugenius Printznek ajándékozott,
ma pedig árendában vagyon. E' nevezte-
tik más-képpen Csepel Szigetének, mert
Árpád itt legeltette vólt lovait, és eggy Cse-
pel nevezetű embert tett azokon vígyázóvá.
Mikor hajdan a' Magyar Országi Királyok
házafodtak, ezt a' szigetet szokták adni
jegyben Feleségeiknek. Különösen meg-é-
kelesztette ezt Eugénius Hertzeg fok épüle-
tekkel, szőlő-tövekkal, 's hasznos gyümölts
fákkal. Ehez tartoznak még minteggy hu-
szon három apró szigetetskék, mellyekben
szép gyümöltsök teremnek, és a' vadászat-
ra igen alkalmatofak. —

A' Dunának nap-keleti partján nevezetes
Városok ezek.

I-ször Pofon, a' Király' koronáztatá-
fának helye. Még 1709-ben állíttatott itt
fel a' repülő híd; de mikor Ország-gyűlése
tartattatik, akkor hajókon szokott állandó
híd építtetni. Igen szép sétáló helyet ké-
szíttetett itt a' Theátrum előtt Gróf Csáki
György, melly ha fákkal bé-ültettetik: akár-
melly Német Országi Város e' részben fe-
let-

lette nem ditsekedhetik. Nevezetes Pofonban a' Vár, mellyben tartatott eddig a' Korona, 's mellyben lakott vólt Albert Hertzeg, ma pedig a' Királyi Seminarium helyheztetett oda. A' Kafzárma, mellyben meg fér hat száz ember. A' Königsberg vagy Király hegye, mellyre szoktak fel-menni a' Királyok ló-háton, mikor meg-koronáztatnak, 's meztelen karddal vágnak a' Világnak négy szégeletei-felé; akarván azzal jelenteni, hogy az Országot minden ellenségek ellen óltalmazni fogják. Nevezetes a' Magazin is, melly a' Városnak éketségére szolgál. A' Duna itt 130. öl szélefségű, 's 1777-ben eltöltetett annak egyik ága, melly töltés került két száz ezer forintokba.

II-szor Komárom, melly 1751-ben lett Királyi Városá. Mátyás Király kedves Királyunk különösen kedvellette ezt, kövel kerítettte körül, 's 1472-ben szép vadaskerteket tsináltatott itten. I-fő Ferdinánd építtette a' külfő várat, mellyet Leopold Tsászár meg-erősíttetett. Nevezetik ez szüz várnak, mivel-hogy a' Töröktől fo-
ha meg nem vétetett. A' fellyebb való Századnak végén, mikor az ellenség Béts Városát ostrommal fenyegette, az Árchívumnak leg-féltőbb Leveli 's ritkaságai 12. hajókon, mint bátorfágós menedék helybe ide költöztettek-le. Találtattak a' Várban a' több

Ró-

Római régifégeken kívül három kö kopor-
fók, mellyeket a' Rómaiak tsináltattak.
Lásd ezekről a' többek között Pococknak
Nap-keleti utazásának III-dik Kötetjét, a'
mellyben Magyar Országának is ritkaságairól
böv le-írást fogsz találni. De már ez a' híres
vár 1784-ben kótya - vetyére botsáttatott,
melly által a' Város is eggy fő ékességétől
meg-fosztatott. Itt születtetett Posthumus,
vagy Atyja halála után születtetett László
Király 1449-ben. A' repülő - híd abban az
esztendőben állíttatott itt fel, a' mellyben
Hazánk' édes Anyja Mária Therézia meg-
koronáztatott. Ezt mutatja ennek fellyül-
írása: *Primum hic pons volatilis Danubio
impositus Anno, quo Maria Theresia in
Regem coronaretur.* Hajdan igen számo-
fak vóltak ebben a' Városban a' 'Sidók.
A' Lakosóknak számok megy tizenkét ezer-
re 's egynehány százra. Ezek között vagy-
nak hat ezer két száz Romano-Catholicu-
fok; négy ezer hét száz Reformátusok; mint
eggy hét száz Evangélicusok, a' többek Rá-
tzok, de a' kik szint olyan jó Magyarok mint
mi. — Komáromon alól nem megszére feküdt
ama híres Római Város, melly Pannóniának ne-
veztetett. A' fellyebb való Száznak
elején a' Reformátusoknak itt virágzó Collé-
giumjok vólt, mellyben minden Tudomá-
nyokra 's a' Theológiára is az Ifjak tanít-
tattak.

(A' többi következik.)